

Literaturanmeldelser.

H. P. Steensby: Indledning til det geografiske Studium ved Københavns Universitet. København 1920. Henrik Koppels Forlag.

Professor Steensbys sidste Bog hører ikke til hans betydeligste eller mest karakteristiske Frembringelser. Hans tidligere Arbejder har Løsningen af bestemte kulturgeografiske Problemer til Formaal. Hans sidste Arbejde er derimod affødt af hans Lærergerning, bestemt til Vejledning for studerende. Den Iderigdom og Kombinationsevne, der kendetegner Steensbys Produktion, gør sig her mindre gældende.

Bogen er delt i tre Afsnit: »Om geografisk Videnskab«, »Geografiens Historie« og »Terminologi med nogle geomorfologiske Hovedpunkter«. De to første Afsnit danner et naturligt Hele, hvis Grundtone er en Fremhævelse af Antropogeografien som den geografiske Videnskabs egentlige Formaal og raison d'être. Det terminologiske Afsnit er derimod helt og holdent af geomorfologisk Art (stærkt paavirket af den moderne amerikanske Geomorfologi) og kan ikke siges at rumme en almindelig geografisk Terminologi; en Redegørelse for de i oceanografiske, klimatologiske, plantegeografiske og kulturgeografiske Værker anvendte faglige Udtryk vilde dog ingenlunde have været overflødig, ligesaa lidt som en kortfattet Fremstilling af Hovedpunkterne i de paagældende vigtige Discipliner. Som Følge heraf gør det terminologiske Afsnit Indtryk af at være ufærdigt, uafsluttet. Det maa beklages, at Steensby ikke naaede at fuldføre den Inddeling af Erhvervs-kulturens Hovedformer, som hans Forelæsninger ved Konkurrencen om Professoratet i sin Tid gav Løfte om. Af de tekniske Udtryk, som anvendes og defineres i det terminologiske Afsnit, er nogle nye og betyder en Berigelse for vort paa geografisk Termini fattige Sprog.

I Bogens to første Afsnit fremsætter Forfatteren sin Opfattelse af Geografiens Virkefelt, Maal og Metoder, de forskellige geografiske Discipliners indbyrdes Stilling, Geografien som Universitetsfag og den geografiske Videnskabs Historie. Steensbys

Fremstilling af disse vigtige Forhold udmærker sig ikke ved Klarhed. At Geografiens Hovedformaal er at belyse Menneskelivets Afhængighed af det geografiske Milieu, derom vil vel alle Geografer være enige. Men naar Steensby fastslaar, at Universitetsgeografien kan opfattes »nærmest som Antropogeografi«, savner man en tilstrækkelig klar Redegørelse for Omfanget af Antropogeografiens Virkefelt. For at fastholde Steensbys Opfattelse vil det utvivlsomt være nødvendigt at tage Ordet Antropogeografi i en meget vid Betydning.

Blandt Antropogeografiens Hjælpefag giver Steensby Geomorfologien Førsterang (S. 53), hvori- mod han tillægger Studiet af Klimaet og især Plante- verdenen mindre Betydning. De to sidste »Hjælpe- fag« er dog i Virkeligheden af meget stor Værdi i antropogeografisk Henseende. Steensby har selv, i hvert Fald i tidligere Aar, været klar herover, da han fremhævede Skovlandets Betydning for det ældste Agerbrug og det aride Klimas Betydning for Udviklingen af Agervanding og de dertil knyttede erhvervs-kulturelle Fremskridt. At Planteverdenen i Kulturlandene er bleven ændret ved Menneskets Indgriben, forringer ingenlunde, saaledes som Steensby hævder, den kulturgeografiske Værdi af det plante- geografiske Studium. Plantegeografiens Formaal er jo nemlig ikke blot at klarlægge de forskellige Plantesamfunds Afhængighed af geografiske Fakto- rer, men tillige at paavise forskellige geografiske Om- raaders forskelligartede Muligheder i agrikulturel Henseende. Her ligger en Opgave af den allerstørste antropogeografiske Betydning, og den lader sig ikke løse udenom Plantegeografien.

Steensby indrømmer (S. 104), at der ofte ved Undervisningen i almindelig Geografi ofres forholdsvis mere Tid og Opmærksomhed paa de fysisk-geogra- fiske og biologisk-geografiske Hjælpefag end paa Antropogeografien, men hævder, at »det hænger i væ- sentlig Grad sammen med det rent praktiske Forhold, at selve Antropogeografien i sin almindelige Del endnu staar saa langt tilbage i Udvikling og Ud- formning, at den ikke frembyder saa meget Stof, der umiddelbart egner sig til Fremstilling i Fore-

læsningsform eller til andre Undervisningsformer«. I Virkeligheden turde den egentlige Aarsag til, at der ved Uddannelsen af Geografer maa lægges stærk Vægt paa de fysisk-geografiske og biologisk-geografiske Discipliner, være at søge deri, at disse altid maa danne Grundlaget for geografisk Forskning, og at de indtil Dato har præsteret Resultater af langt større Sikkerhed end de subtilere Former af Antropogeografi kan glæde sig ved.

Det maa paaskønnes, at Steensby gentagne Gange paapeger, at Kendskab til Etnografi og Historie er nødvendig for Antropogeografien. For Etnografiens Vedkommende præciserer han nærmere, hvilke Sider af dette Fag, der har særlig geografisk Betydning (S. 65). For Historiens Vedkommende fremhæver han derimod ikke særlige Sider, men kræver blot »historisk Kendskab og Overblik«. Enhver Kulturgeograf vil vistnok indrømme, at det særlig er visse Sider af den historiske Videnskab, der har geografisk Interesse, først og fremmest Opdagelses- og Bebyggelseshistorie. Etnografiens og Historiens Forhold til Geografien er et af de interessanteste Spørgsmaal vedrørende Geografiens Plads blandt Videnskaberne. Steensby strejfer gentagne Gange dette Spørgsmaal, uden dog at fordybe sig deri. I Virkeligheden er der ikke et eneste kulturgeografisk Emne, der ikke tillige er behandlet eller kan behandles fra kulturhistorisk (historisk eller etnografisk) Synspunkt. Kulturgeografen bør derfor være saa meget af en Etnograf eller Historiker, at han kan vurdere de Arbejder, der fra kulturhistorisk Side fremkommer til Belysning af hans Stof — og dersom han selv er aktiv Etnograf eller Historiker foruden at være Kulturgeograf, bør dette ingenlunde regnes ham til Last, men vil snarere være en Fordel. Mangel af nøje Kontakt med de kulturhistoriske Videnskaber vil derimod ufejlbarlig resultere i alvorlige Fejlgreb fra Kulturgeografens Side.

Det forekommer Anmelderen, at det besværlige og ildelydende Ord Antropogeografi, som Steensby med Forkærlighed anvender, i de allerfleste Tilfælde passende kan erstattes med Ordet Kulturgeografi. Menneskets rent biologiske Afhængighed af Naturen har dog endnu kun i yderst ringe Grad været Genstand for videnskabelige Undersøgelser, og næppe af Geografer. Steensby fremhæver det som Ratzels særlige Fortjeneste »at have givet denne vigtige Gren af Geografien en brugbar og træffende Benævnelse«, medens han iøvrigt finder Ratzels Antropogeographie »mere præget af en filosoferende Form

og Fremgangsmaade end af induktive Enkeltstudiers Resultater«. Det er dog næppe retfærdigt saaledes at fremhæve Opfindelsen af Navnet »Antropogeografi« paa Bekostning af Indholdet af Ratzels tankefyldte og paa en uhyre omfattende geografisk og kulturhistorisk Viden grundede Stovværk.

Gudmund Hall.

Paulsen, Ove: *Studies in the Vegetation of Pamir* (O. Olufsen, The Second Danish Pamir Expedition). Copenhagen, 1920, 132 pp., figs. and a map.

Den botaniske Deltager i Olufsens 2. Pamir-Ekspedition (1898—99) nuværende Professor Dr. Ove Paulsen har tidligere offentliggjort en større Afhandling om en Del af Ekspeditionens botaniske Udbytte, nemlig en Beskrivelse af Vegetationen i Transkasiens Lavland (1912). Nu foreligger en anden og afsluttende Publikation indeholdende en Skildring af Plantevæksten i Pamir og tilgrænsede Omraader.

Afhandlingen falder i tre Hoveddele, en kortere Skildring af Alai Bjærgenes Plantevækst, en udførlig Behandling af selve Pamir-Højlandets Vegetation og til sidst spredte Optegnelser om Planterne i Pamirs sydlige Dele: Wakhan, Garan og Shugnan.

I Alai Bjærgene er Plantevæksten forholdsvis rig; men den er stærkt præget af Menneskets Indflydelse. Uagtet Klimaet og de øvrige Kaar maa anses for gunstige for Trævækst, findes der ingen Skov, jo næppe noget Træ i de lavere Egne. Dette Forhold mener Forf. skyldes Hugst af den oprindelige Træbestand og Umulighed for Opvækst af ny Skov paa Grund af de talrige græssende Hjorder.

Noget anderledes er Forholdene paa Olgin Lug, en stor Højslette (2700 m). Her er ganske vist selve Sletten træløs og dækket af et lavt og fortrampet, men ret tæt Græs- og Urledække, men Bjærgskraaningerne er skovklædte. Skoven, der kun er en 10—12 m høj, bestaar hovedsagelig af Enebær (*Juniperus pseudosabina*), blandet med enkelte andre Smaatræer og Buske, og med en rig Bundflora. Mange af Urterne var de samme, om senere saas i Pamir-Højlandet; men der var dog den karakteristiske Forskel, at ingen af de egentlige Tørhedsplanter (Xerofyter) fra Pamir blev truffet i denne Egn.

Skildringen af Pamir-Højlandets Plantevækst